

**ראיון עם גדעון בן-אהרון,
פרויקט תיעוד תולדות חיל-הים
(אין הקלטה)
16 בינואר 1994
מראינת דניאלה רן**

ראשית הכרותי עם הים היתה כאשר הייתי חבר באחת האגודות הימיות, נדמה לי מועדון השייט "כרמל". לפני מלה"ע השנייה למדתי בטכניון והייתי פעיל בהגנה. בשנת 1942 התגייסתי לצי הבריטי. בהתחלה שירתתי בחוף בחיפה, בבסיס H.M.S. Moreta, בתפקידי חוף כשלמות, אפסנאות וכו'. בתפקידים אלה שירתתי כ-3 חודשים ואז הועברתי לאלכסנדריה, לאונית תיקונים בשם H.M.S. Resource. כעבור כשנה ביקשתי העברה להמסקו H.M.S. Mosquito - שזו שייטת סירות טורפידו. שם שירתתי כמכונאי על כלי שייט וכן בחוף במכונאות ואפסנאות טכנית. בסוף הייתי ב-H.M.S. Sphinx, שהיה מחנה מעבר לאנשי הצי באלכסנדריה. השתחררתי מה-RN ב-1946.

מיד כשהשתחררתי חזרתי לפעילות בהגנה, ובשנת 1948 התגייסתי לח"י ושירתתי באפסנאות, במפקדה בסן-רמו בתל-אביב.

בתקופה זו היתה העבודה בתנאים קשים. לא היה לאנשים נסיון קודם. לא היה במה להיעזר. צריך היה להמציא שיטות ונוהלים. צריך היה לארגן מאפס. הענין נהיה פשוט יותר כשהמטה עבר לחיפה, מכיון שהיו אנשים שכבר עסקו בנושא RN- וכבר עבדו בבסיס בחיפה והיה פשוט יותר לארגן מבחינת כוח-אדם וסדרים.

בהתחלה היתה תפיסה שח"י זה משהו נפרד משאר הצבא כמו ה-RN - שהיה SENIOR SERVICE. זה היה נוח לאנשי ח"י כי זה הבטיח איזו שהיא עצמאות, בעיקר כי היתה גישה שהמטכ"ל לא הבין כל-כך בעניני צי וים. והיתה גישה לשמור את הדברים בצורה עצמאית. זה לא נמשך הרבה זמן כי כבר בשנת 1949 המטכ"ל התחיל להתלבש עלינו. זה התבטא בכך שהתחילו באופן הדרגתי להפוך אותנו לחלק מצה"ל וזה נעשה בכל מיני צורות. למשל, המטכ"ל חיזק את הקשר והתחיל לפקח על כל מיני שטחים שעסקנו בהם באופן עצמאי. למשל, ציוד, נוהלים, אירגון וכל מה שהצלחנו לפתח ולארגן במהלך שנה, שנה וחצי.

כשפול שולמן גמר את תפקידו בח"י והוחלף על-ידי שלמה שמיר, יכולנו לשכוח מענין העצמאות ותוך זמן קצר הגענו למצב שנהיינו חלק מצה"ל עם כל הכרוך בכך. זה התבטא קודם כל בכל השטחים המנהליים.

היו כל מיני גלגולים ארגוניים בח"י. תחבורה, בינוי, וכל הנושאים שטיפל בהם חיל האספקה וחיל החימוש נכנסו לתפקיד של האפסנאי הראשי של החיל. הייתי אפסנאי ראשי השני משנת 1950. הראשון היה יעקב לישנסקי

בשנת 1951 נשלחתי ללימודים על-ידי צה"ל, כלומר מטכ"ל/אג"א בהמלצת חיל-הים. נשלחתי לצרפת לשנתיים ללימודים ב- cole superiere de l'intendance .

למדתי את הנושאים הבאים: מנהל ציבורי וצבאי, כלכלה, נושאים טכניים שקשורים לאפסנאות: טכנולוגיות טקסטיל, תעשיות מזון, קירור וגם תעשיית יין (צרפתים!). וכן ארגון והפעלת שירותים לוגיסטיים של צבא צרפת. כמו-כן למדתי משפט בין-לאומי בסורבון באופן פרטי במשך שנה.

כשחזרתי מצרפת בשנת 1953, השלמתי בערב, אחרי שעות העבודה [בח"י] את לימודי בטכניון, שהתחלתי לפני מלה"ע, בהנדסת תעשייה וניהול. תקופה קצרה הייתי רנ"ף ציוד טכני. אח"כ הייתי סגן ראש מחלקת משק מ-1954. בהשפעת ודוגמת חיל האויר הוחלט בח"י לאחד את מחלקת משק עם מחלקת הנדסה ימית ולהקים את מחצ"ד. עסקתי אז הרבה בנושא הארגוני של איחודים. עשיתי זאת עם אנשי מחלקת משק ומחלקת הנדסה ימית אותה ניהל אברהם זכאי ז"ל. איחדנו את המחלקות והמבנה האירגוני החדש הופעל בשנת 1956, כשבוע לפני מבצע 'קדש'. אני מונית סגן ראש המחלקה ואת המחלקה ניהל א' זכאי (איחוד זה בוצע בעקבות המלצות 'ועדת סופר').

לפני האיחוד היו 'טריטוריות' וזה גרם לכל מיני דברים כמו כפילויות, צורך בתיאומים, ביזבוז זמן וחוסר יעילות. כשרצינו לשנות אנשים נעמדו על 'רגלים אחוריות'. אישור המלצות ועדת 'סופר' שברה את ההתנגדות של כל מיני גורמים מעורבים.

אחת הסיבות שהמטכ"ל תמך [בשינוי] היתה שתהיה אחידות בצה"ל ולא כל חיל עם מבנה אירגוני שונה. היו דברים מאד הגיוניים שצריך היה לעשות בזמן השינוי ואנשים התנגדו. למשל כשאיחדו שתי מחלקות, אחד משני ראשי המחלקות צריך היה ללכת. אנשים נפלטו בזמן האיחוד. מצד שני היתה אחריות לגבי האנשים [לא רצו שאנשים ייפגעו].

זה לא היה המשבר הראשון מבחינה אירגונית. הראשון היה כששמיר בא לחיל. גם אז כבר התחילו בתהליך של איחוד פונקציות. פתאם לאדם שהיה קודם עצמאי היה מישהו על הראש שגם בדק אותו. אותו דבר היה כשהוקמה מחלקת משק. השינוי הגדול האחרון שנעשה בתקופת השירות שלי בחיל היה איחוד מח' משק ומח' הנדסה ימית. זה היה ענין די מסובך למרות שזה נשמע פשוט. במחלקה היו נדמה לי חמישה ענפים. צריך היה לקבוע שטח פעולה לכל ענף, להגדיר תפקידים, לקבוע נוהלי עבודה ולקבוע ולתת סמכויות. לקבוע תקנים, תקציבים ופונקציות של פיקוח וכן תוכניות עבודה. כן היו בעיות של תיאום בין הענפים והפעלה ופיקוח על מחסנים, בתי מלאכה, מספנה - כלומר מערך מורכב.

עד שנת 1956 מח' משק כללה נושאי אפסנאות הלבשה, מזון, תחבורה, בינוי ואחזקת מבנים, דלק, חימוש וציוד טכני, הדרוש לכלי השייט.

לאחר האיחוד ב-1956 היו במחצ"ד:

1. ענף אירגון
2. ענף תקינה.
3. ענף הפעלה.

4. ענף תכנון ופיתוח.
5. ענף אפסנאות כללית.

ענף 3 הפעיל את בתי המלאכה והמחסנים הטכניים בהתאם לתוכניות עבודה שנתיות מפורטות. משנת 1956 כל הפונקציות היו ביחד בכל מה שקשור לאוניות: שיפוצים, אחזקה מונעת ושוטפת, שיפורים והתקנות חדשות (במסגרת מחצ"ד).

הצטיידות 1948- היו מחסנים של המשטרה האנגלית ביפו. אותו דבר היה גם בחיפה. הבריטים עזבו והציוד נותר מאחוריהם (כלומר, לא היה צורך לקנות את מה שהשאירו הבריטים).

טפסים ונוהל - בתקופה הראשונה העתקנו את השיטה האנגלית עם שינויים מחוייבי המציאות.

המשך לימודים: בשנת 1955 הגשתי את עבודת הגמר לתואר שני בטכניון. ב-1955 למדתי בפו"ם בין היתר יחד עם ביני תלם, אליהו ארן, חיים רפאלי. היה עלי לחץ לעבור למטכ"ל / אג"א אך לא רציתי מסיבות אישיות לעבור לתל-אביב ולכן נשארתי בח"י.

הלימודים בצרפת היו בבית ספר צבאי. נפתחו אז בתי-ספר צבאיים לפני ישראלים, כמו GENIE MARITIME cole de POUDRE. פו"ם צרפתי: COLE DE GUERRE ו' ETAT MAJOR. אני למדתי ב- ECOLE SUPERIEURE DE L'INTENDENCE. יחד עם חבר מאג"א (ראובן כרלי). הקשרים עם קצינים צרפתים, חברים מהלימודים הביאו מידע שלא בטוח שצה"ל היה מעוניין בו, כמו סד"כ באלג'יר, ויטנאם וכו'. (במודיעין במטכ"ל רצו אותי כי למדתי צרפתית והיו לי קשרים טובים עם הקצינים הצרפתים איתם למדתי).

בהתחלה, מי שהיה היה. אח"כ התחילו לשלוח אנשי ח"י ללמודים. הצי הבריטי, RNR-, היה מעל חיל האוויר אפילו. היה SENIOR SERVICE- בגלל סיבות היסטוריות. אנחנו מהצי הבריטי חונכנו על האסכולה הזו וזה היה טבעי ליישם את זה בחיל-הים. תוך שנה הוכנס החיל למסגרת צה"ל וזה לא היה פשוט. ח"י היה במקום אחרון מבחינת עדיפות תקציבית וכל ח"י המסכן הזה, האוניות ה"אלטה זאכ"ן", זה היה משהו נוראי - טלאים על טלאים, על גבי טלאים.

החימוש בשנת 1948, עם הקמת החיל, היה בנפוליאוניקים שלא היו תותחים ימיים והיו סידורים מיוחדים על מנת לקשור אותם לסיפון, כך שבעת ירי התותח לא יפול למים. נפוליאוניק כזה הוצב על א-16 שהיתה במקור שוברת קרח

בשנת 1961 נסעתי לניו-יורק, ארה"ב, 'הושאלתי' למשרד האוצר לתקופה של שנתיים. כשחזרתי, השתחררתי מהצבא בשנת 1964. עבדתי במשרד הפיתוח כ-8 חודשים. עזבתי כאשר הטילו עלי (אלמוגי שהיה שר הפיתוח) להקים מפעל גדול להשבחת חרסית שלגביו הגעתי למסקנה שיפסיד כל הזמן. לאלמוגי לא היה איכפת שהמפעל לא יהיה ריוחי. לא רציתי לנהל מפעל מפסיד. הכנתי אמנם

את ההקמה וכו', אך התפטרתי. כשהמפעל הושלם לאחר שנה וחצי, הוא נסגר לאחר כ-3 חודשי הפעלה, בגלל חוסר כדאיות כלכלית.

משם עברתי לחברה הימית' שהוקמה על-ידי מילה ברנר ויעקב מרידור (חיים רפאלי ממשיך עדיין בחברה הימית').

משנת 1973 ניהלתי חברות ספנות באנגליה במשך כשנתיים וחצי ואז חזרתי ארצה והתחלתי לעבוד כעצמאי.

סוף

שאלות בכתב לגדעון בן-אהרון ותשובותיו.

1. סן-רמו היה הרי מלון. האם שם היה מטה האפסנאות? איפה היתה האפסנאות עצמה?

האם היה ציוד שנשאר מהבריטים, או נקנה מהבריטים.

באפן כללי מה היה הציוד שנשאר מהבריטים.

איך השגתם ציוד שחסר, איך היו נוהלי קבלת ציוד (בתקופת סן-רמו), האם באו מחיפה לקחת ציוד מסן-רמו.

האם המטכ"ל הגדיר לאפסנאות תקציב מראש.

תשובה. סן-רמו היה מלון אשר נתפס על-ידי ח"י. בסן-רמו מוקמה כל מפקדת ח"י (כולל כמובן האפסנאות).

המלון פונה עם העברת המפקדה לסטלה מריס בחיפה.

הציוד לא נרכש מהבריטים. עם הפינוי מהארץ הם השאירו מאחוריהם ציוד שהחליטו שלא כדאי להם לטפל בהעברתו לאנגליה או מקום אחר.

מצאנו די הרבה פרטי ביגוד וקצת ציוד טכני (חומרים, כלי עבודה) ביפו ובחיפה ויכולנו להשתמש בהם לפי הצורך. כל שאר הציוד הדרוש (ציוד טכני חומרים) נקנו בחנויות על-ידי קניינים.

אינני יודע באיזו צורה ועל סמך מה נקבעו בתקופה הראשונה התקציבים, במיוחד לנושא הטכני. לגבי צרכים פרסונליים (הלבשה, מזון) נקבעו תקנים על-ידי אג"א במטכ"ל וח"י.

2. ידוע שהיו בעיות ביחסי החיילים יוצאי הצי הבריטי והפלים. האם נתקלת בכך בחיי היום-יום?

האם בכלל היתה בעיה עם אנשי פלים, לאו דוקא במערכת יחסים, למשל, יחס לציוד, לתקציב,

לתחזוקה.

תשובה. בתקופה הראשונה היו הבדלים ניכרים בגישת אנשי פלים וגישת יוצאי הצי הבריטי בכל הקשור להוראות, נוהלים, שיטות עבודה וכו'.

ברור שזה גרם לבעיות וקשיים עד שאפשר היה לפרסם הוראות מתאימות, נוהלים, לקבוע תקנים, לדרוש רישום וכן דיווח תקופתי.

בהתחלה היו קצת בעיות משמעת, אבל כל הנושא הזה נכנס לתם יחסית די מהר בהתחשב שהתחלנו הכל מאפס.

3. כשרצית ליישם דברים חדשים בהשפעת לימודיך : א. איך התייחסו לכך מ"למעלה" (פיקוד ח"י), האם היו בעיות ואלו.

תשובה. לאחר החזרה מלימודים היו לכולנו בשטחים השונים תכניות להכנסת שינויים ושיפורים. הדברים היו יחסית קלים כשהדברים היו צריכים להתבצע בתוך המחלקה. כשמדובר היה בשינויים אשר נגעו במחלקות אחרות התגובות היו לרוב שליליות. זה כמובן דרש די הרבה זמן להכנת השטח ושכנוע הנוגים בדבר, הקמת ועדות, דיונים וכו' עד לסיכום הנושא והחלטה.

4. האם היתה לאנשים התייחסות לנושאים בהם דנה 'ועדת סופר' לפני ובזמן הדיונים ? יתכן כמובן שכלל לא ידעו על-כך מחוץ לוועדה, האם כך היה הדבר?

תשובה. הקמת 'ועדת סופר' לא היתה סוד בחיל והיה ידוע לכל הנוגעים בדבר. לישיבות הוועדה הוזמנו רבים אשר נתבקשו למסור אינפורמציה, להציע הצעות, להתייחס לנושאים שהועלו על - ידי חברי הוועדה. מאחר והשינוי הארגוני היה גדול ונגע בהרבה אנשים היו דעות חלוקות, גם בגלל ראייה שונה והתייחסות למבנה הארגוני הקיים ובחינת יעילותו במישור התפקידי וגם בגלל בעיות פרסונליות, הרגלי עבודה ורוטינה, מחד משינויים וכו'.